

# ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА КОНФЛІКТОЛОГІЯ

УДК 323.1

DOI: 10.33663/1563-3349-2025-97-236

**К. М. ВІТМАН**

## ЕТНОПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ ТА ЦІННОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Проаналізовано французьку модель етнополітики, законодавчу базу, на яку вона спирається, та простежено її кореляцію з цінностями ЄС. Виявлено, що етнополітика Франції є ефективною, але суперечливою в частині дотримання цінності поваги до прав людини, зокрема прав національних меншин, тому постійно наражається на критику як протекціоністська, неінклюзивна та дискримінаційна, особливо щодо мігрантських меншин. ЄС вимагає від країн-членів дієвого захисту прав національних меншин (як на національному рівні, так і шляхом приєднання до міжнародної договірної бази), що відображено у критеріях вступу, які, втім, не поширюються на дійсних членів. У зв'язку з цим окреслено міжнародно-правову колізію, в якій етнополітика Франції, однієї із держав-засновниць ЄС, суперечить підвалинам функціонування і розширення ЄС у частині дотримання фундаментальних цінностей, що створює напруженість у відносинах між Францією та ЄС. Також відсутність закону про національні меншини, відмова від інституціоналізації національних меншин та участі Франції у міжнародних договорах щодо захисту їх прав провокує деструктивні процеси та міжетнічні конфлікти у французькому поліетнічному суспільстві, поглиблення яких ілюструють досить часті теракти на релігійному ґрунті.*

**Ключові слова:** Франція, етнополітика, національні меншини, мігранти, релігія, цінності ЄС

**Vitman Kostantyn. Ethnopolitics of France and the values of the European Union**

*The article analyzes the French model of ethnopolitics, the legislative framework on which it is based, and its correlation with EU values. It has been found that while France's ethnopolitical approach is effective, it remains controversial in terms of adherence to the value of respect for human rights, particularly the rights of national minorities. As a result, it is frequently criticized as protectionist, non-inclusive, and discriminatory, especially concerning migrant minorities.*

**Key words:** France, ethnopolitics, national minorities, migrants, religion, EU values.

Французька етнополітика значно частіше потрапляє в поле зору дослідників з причин критики, аніж схвалення, оскільки вирізняється неувагою (якщо не сказати неповагою) до етнічних, національних, релігійних відмінностей та ідентичностей громадян, які формують французьке поліетнічне суспільство. Питання затребуваності його поліетнічної характеристики в умовах асиміляційної моделі етнополітики, яка базується на принципах універсалізму, унітаризму, республіканізму та секуляризму, залишається відкритим. Л. Кочубей стверджує, що громадянське суспільство Франції є розвинутим, поліетнічним, здатним висувати вимоги до держави, а «французька ідентичність базується, перш за все, на республіканських цінностях свободи, рівності та братерства, які поділяє більшість французів» [1, с. 68]. Чи поширюється це також на французів мігрантського походження? Власне, тому **метою** цього дослідження є вивчення французької моделі етнополітики, її законодавчої бази та кореляції з цінностями ЄС.

**Актуальність проблематики** продиктована унікальністю французької етнополітики, якою ця держава вирізняється у складі ЄС, який назагал вимагає від країн-членів захисту прав національних меншин, поваги до їх ідентичностей, самотності та мовного різноманіття у площині реалізації цінностей ЄС.

**Методологія дослідження** ґрунтуватиметься на методах порівняльного, політологічного, правового аналізу, синтезу, а також кейс-стаді.

Етнополітика Франції, на перший погляд, характеризується низьким рівнем законодавчого регулювання, що дає підстави окремим дослідникам стверджувати про її відсутність як такої. Зокре-

ма, А. Атаманенко стверджує, що «у законодавстві Франції такі поняття, як загальна і регульована етнополітики держави, відсутні» [2, с. 163]. Але це не так, адже етнополітика є певною мірою універсальною, обов'язковою складовою внутрішньої політики держави, навіть якщо сама держава ніяк цього не декларує у політико-правових документах. До прикладу, етнополітика СРСР аналізується ретроспективно [3, с. 8] – у періоді існування цієї держави поняття етнополітики у сучасному розумінні не було напрацьоване, але її базові елементи та особливості можна простежити. А саме як політики регулювання відносин між державою та етносуб'єктами; забезпечення етнополітичної стабільності та безпеки; врегулювання етноконфліктів; етнотериторіального розмежування та автономізації.

Китай, точніше керівна партія, яка визначає всю політику КНР впродовж багатьох десятиліть, також не формує і не обґрунтовує законодавчо модель внутрішньої етнополітики, її принципів, але систематично звинувачується ООН у порушенні прав людини (представників мусульманської національної меншини – уйгурів), які можуть кваліфікуватися як злочини проти людяності [4]. Де факто КНР проводить дискримінаційну етнополітику зменшення кількості окремих меншин, їх переміщення, дисперсизації, використання примусової праці та контролю рівня народжуваності [5]. Де юре це не етнополітика, а має назву вимушених зусиль уряду з дерадикалізації та боротьби з тероризмом в регіонах компактного проживання національних меншин і не вважається їх дискримінацією.

Втім Китай та Францію об'єднує хіба що колоніальне минуле. Незважаючи на непорівнюваність сучасних КНР та Французької Республіки через різну природу політичних режимів (авторитарного і демократичного), влада Франції запевняє, що її політика щодо національних меншин також не є дискримінаційною. Хоча б тому, що їх просто не існує у державі у загальноправовому розумінні, але принцип рівності всіх громадян Франції, незалежно від національних або етнічних ознак, є і діє на практиці. На нашу думку, французькій моделі етнополітики притаманна така особливість, як уникнення, відмова від неймування етнічності як стратегія нейтралізації її конфліктогенного потенціалу – дуже відома і поширена на пострадянському просторі. Хоча французькі етнополітичні про-

блеми як метрополії у постколоніальній фазі цілком відмінні від проблем колишніх колоній, іноетнічні мігранти створюють напруженість у державі, а задоволення або порушення їх прав є постійним джерелом дестабілізації та внутрішньосупільних конфліктів.

За даними французького Національного Інституту статистики (INSEE), який щодесять років досліджує стан і зміни у імміграції, 10% населення (близько 7 млн), що наразі проживає у Франції, є іммігрантами, тобто народилися за кордоном і отримали французьке громадянство вже після прибуття до країни [6]. Якщо раніше це були вихідці з Південної Європи, то більшість нинішніх мігрантів переважно з Африки та Азії. Це дослідження є важливим, оскільки в межах асиміляційної моделі етнополітики держава не цікавиться національною чи етнічною належністю громадян і офіційно не збирає дані про етнічний склад французького населення. Навіть більше – запровадила досить жорсткі законодавчі обмеження на зібрання та оприлюднення етнічної статистики, які також ґрунтуються на принципі універсалізму, що означає примат національної єдності над етнічними та національними відмінностями. Ці обмеження беруть свій початок з Конституції Франції, яка і заклала підвалини асиміляційної, універсалістської моделі етнополітики Франції, нечутливої до національної та етнічної належності громадян. Відповідно до ст. 1 Основного Закону «Франція є неподільною, світською, демократичною та соціальною Республікою. Вона забезпечує рівність усіх громадян перед законом без встановлення відмінностей за походженням, расою чи релігією» [7].

Базуючись на ст. 1 Конституції Франції, законодавчі обмеження щодо етнічних та расових даних містять інші нормативно-правові акти. По-перше, це Закон № 78-17 «Про інформаційні технології, файли даних та індивідуальні свободи», більш відомий як закон про захист даних (Loi Informatique et Libertés), який, врегульовуючи порядок отримання персональних даних, забороняє збирання етнічних або расових даних [8]. По-друге, це ст. 226-19 Кримінального кодексу, відповідно до якої, розміщення або зберігання в комп'ютерних базах персональних даних, які прямо чи опосередковано розкривають расове чи етнічне походження без прямої згоди особи, якої вони стосуються, карається позбавленням волі на строк до п'яти років та штрафом у розмірі 300 тис. євро [9]. По-третє, це Декрет № 91-1022, який визначає, що під час перепису населен-

ня дані про расову або етнічну належність не збираються. Тому в переписах населення Франції відсутні такі категорії, як «етнічність» чи «національність», а самі дані перепису не є показовими для встановлення національного складу населення Франції.

По-четверте, це рішення Конституційної ради (органу конституційної юстиції Франції) від 2007 р., яким вона заборонила провадження статистики про етнічну належність. Зокрема, були заборонені: опрацювання персональних даних, які прямо чи опосередковано вказують на расове або етнічне походження осіб; внесення даних про расову чи релігійну належність до адміністративної документації (Національного довідника для ідентифікації фізичних осіб). У коментарі Конституційна рада зазначила, що «встановлення етно-расової класифікації а priori суперечило б Конституції» [10], оскільки порушує конституційний принцип рівності. Це рішення Конституційної ради підтвердило базовий принцип французької моделі етнополітики, згідно з яким Франція не класифікує і не розрізняє громадян за ознаками національної, етнічної, расової належності. В окремих випадках можуть проводитися опитування та дослідження етнічної складової, але вони потребують анонімності та спеціального дозволу Національної комісії з інформатики та свободи.

Хоча Франція законодавчо забороняє збирати та оприлюднювати офіційну статистику про етнічне походження громадян, загальна інформація про національність, країну народження/походження французьких іммігрантів все ж є доступною і дає хоча б приблизне уявлення про національний склад населення Франції. Відповідно до неї понад 85% населення становлять представники французької етнічної нації, що є досить високим показником для Європи з урахуванням постійного мігрантського тиску на країни ЄС, які традиційно стають реципієнтами для трудових мігрантів та біженців із зон військових конфліктів. Можемо обережно припустити, що це є непрямою ознакою ефективності унікальної моделі етнополітики, яка характеризується невизнанням етнічного чинника. Французький підхід до етнічності базується на переконанні, що визнання етнічних чи національних категорій може посилити лінії розколу у французькому суспільстві, а не сприяти його інтеграції. Відповідно не відбувається інституціоналізації таких етносуб'єктів, як національна або етнічна меншини, відсутнє законодавче закріплення їх політико-правового статусу.

Однак для проведення більш глибокого аналізу дієвості етнополітики Франції нам потрібен інструментарій. Наважимося, виключно для унаочнення, розмежувати іноетнічних французів на внутрішні меншини (адже це не національні меншини у французькому праворозумінні) та мігрантські. Про мігрантські вже згадувалося, а до внутрішніх зарахуємо так звані «місцеві етнічні групи або за своїм походженням і мовою близькі до сусідніх» [11] з Францією країн, а саме каталонців, басків, корсиканців, бретонців, фламандців та ельзасців. Однак це дуже приблизне уявлення про палітру етноспільнот Франції, які формують французьку політичну (громадянську) націю. Характерно, що обидві, умовно розмежовані, категорії меншин скаржаться на ігнорування їх ідентичностей, незадовільний рівень захисту самотності, мов та релігій, що можна вважати недоліком універсалістської моделі французької етнополітики.

У цьому контексті слід порушити також питання релігійної ідентичності невизнаних меншин Франції. У 2004 р. Національна Асамблея (парламент Франції) проголосувала закон про релігійні символи в державних школах, яким забороняється носіння явної релігійної символіки, наприклад, мусульманських хусток (хіджабів), єврейських кіп чи великих християнських хрестів. Учиням-порушникам цих норм загрожує відрахування. Жодні конкретні релігійні символи у законі не згадуються, носіння непомітної релігійної символіки дозволяється на свій розсуд. Вважається, що внаслідок запровадження такої заборони непропорційно постраждали мусульмани, оскільки для дівчат та жінок цієї релігії носіння хіджабу є обов'язковим, тоді як християни чи євреї не так часто носять помітні релігійні символи. У 2023 р. заборона релігійних символів стала ще жорсткішою і поширилася на мусульманські сукні (абаї), через які сотні мусульманських школярок були відправлені додому перевдягатися на початку навчального року.

Президент Франції, адвокатуючи цю заборону, заявив, що монополізація релігії однією з меншин Франції «кидає виклик республіці та секуляризму», що призводить до «найгірших наслідків» [12]. А також згадав про вбивство на ґрунті ненависті французького вчителя історії та географії Самуеля Паті у 2020 р. за демонстрацію карикатур на пророка Мухаммеда від славнозвісного сатирич-

ного видання *Charlie Hebdo* під час уроків громадянської освіти у коледжі.

Важливо зазначити, що закон про релігійні символи в державних школах був прийнятий у вигляді змін до Кодексу освіти Франції і уточнює конституційний принцип секуляризму, про який згадував Е. Макрон. У Франції популярний рух лаїцизму – національної специфіки секуляризації, діє Закон про відокремлення церкви від держави 1905 р., який запровадив чітке розмежування релігії та держави у сучасному вигляді та заборонив державі фінансувати будь-яку релігійну діяльність [13].

Франція фінансово не підтримує також національні меншини, не забезпечує їх етнокультурної автономії. Така модель покликана сприяти єдності французької нації у її різноманітні та поліетнічності – забезпечити рівність усіх громадян без визнання етнічних або національних меншин, без гарантування їх колективних прав. У моделі французької етнополітики вважається, що відмова від інституціоналізації національних, етнічних або будь-яких інших меншин не може трактуватися як дискримінація. Навпаки, такий підхід забезпечує дію принципу рівності громадян незалежно від етнічних чи національних ознак, унеможлиблює дискримінацію за цими ознаками з огляду на їх постійне нівелювання на рівні державної етнополітики.

Будь-яке офіційне визнання етнічних чи національних меншин у французькій моделі етнополітики неможливе і суперечитиме Конституції. Конституційна рада своїм рішенням (1991 р.) підтвердила дію конституційних принципів унітаризму, єдності і неподільності нації, визначивши, що французький народ не складається з окремих етнічних груп, а є єдиним. Дж. Гілберт та Д. Кін вказують на визначальну роль Конституційної ради у інтерпретації конституційного принципу рівності, закладеного у ст.1 Основного Закону, як відмови від захисту прав меншин. Така безкомпромісна позиція ускладнює та вносить напругу у взаємодію держави та етноспільнот. Дослідники підкреслюють, послідовна політика французької влади щодо уникнення використання термінів «національні», «етнічні», «расові меншини» та відмова від будь-яких цілеспрямованих етнічних, релігійних чи мовних заходів їх підтримки призвела до того, що самі меншини, як і системні форми їх дискримінації, стали невидимими у Франції [14, р. 884].

Франція традиційно і послідовно виступає проти захисту прав національних та етнічних меншин як окремих етноспільнот, відповідно не має окремого законодавчого акту, що передбачає та врегульовує захист цього виду прав людини. У відповідь меншини критикують владу, а також генерують сплески міжетнічної, релігійної напруженості та ворожнечі. На це вказує не лише вбивство вищезгаданого вчителя коледжу, а й серія терактів у Парижі 13 листопада 2015 р. у концертному залі Bataclan, біля стадіону «Стад де Франс», проведених терористичним угрупованням «Ісламська держава» із застосуванням автоматичної зброї та вибухівки, під час яких загинуло близько 130 людей. Напередодні, 7 листопада, терористичного нападу зазнала і редакція сатиричного тижневика *Charlie Hebdo*, відомого публікаціями карикатур на іслам та пророка Магомета. Радикальні ісламісти, двоє громадян Франції алжирського походження, вдерлися до редакції та розстріляли присутніх (в результаті нападу загинуло 12 осіб). Відповіддю французької влади на ці теракти став ще більш безкомпромісний захист конституційних принципів секуляризму, рівності громадян та неподільності нації.

Дж. Гілберт та Д. Кін вважають, що Франції час змінювали свою політику невизнання меншин та їх прав, розпочати діалог замість придушення всіх вимог. На їх думку, Франція потребує нового інтерпретаційного підходу до Конституції, щоб відкрити собі шлях до визнання прав меншин, і пропонують використати поки що «сплячий» у французькій конституційній архітектурі термін «братерство» [14, р. 885]. Активізація братерства як конституційного принципу дасть змогу напрацювати спеціалізовані правові засоби реалізації захисту прав меншин.

У контексті етнополітики набувають обрисів напружені стосунки Франції з ЄС з приводу відсутності як національної політико-правової системи захисту прав національних меншин, так і відмови від участі у міжнародних договорах із захисту прав національних меншин. Франція не лише не має спеціалізованого закону про національні меншини, Париж відмовився ратифікувати Рамкову Конвенцію Ради Європи про захист національних меншин (1995), вкотре пояснивши це тим, що документ суперечить принципу неподільності нації. В результаті спостерігаємо цікаву міжнародно-правову колізію, в якій етнополітика Франції, однієї із дер-

жав-засновниць ЄС, суперечить правовим підвалинам і цінностям функціонування і розширення Євросоюзу.

Через суперечливу модель етнополітики Франція не відповідає Копенгагенським критеріям членства в ЄС [15], визначеним Європейською радою у 1993 р. А саме їх політичному блоку, який містить дотримання прав людини та захист прав меншин. Якби Франції довелося вступати до ЄС після 1993 р., вона не відповідала б критеріям членства. Франція не єдина держава ЄС, яка не ратифікувала Рамкову Конвенцію Ради Європи про захист національних меншин, не визнає і не захищає права національних меншин спеціальним законодавством. Серед країн-засновниць ЄС це Люксембург, а також Греція (вступила до ЄС у 1981 р.), яка визнає лише релігійні меншини, посиляючись на спадок Османської імперії, а саме особливу увагу до релігійної належності населення. Країни-члени, які вступали до ЄС після 1993 р., повинні були сформувати дієве, функціональне на практиці національне законодавство про захист прав національних меншин у вигляді спеціалізованого закону або щонайменше у вигляді спеціальних норм, імplementованих в окремі закони (про працю, про ЗМІ, про освіту і т. ін.). Питання невизнання в межах національної етнополітики держави такої категорії груп осіб, як національні або етнічні меншини, та відмови від захисту їх прав, враховуючи поліетнічний національний склад більшості країн Європи, навіть не стояло у країн-кандидатів на вступ у принципі.

Простежити принциповість ЄС у питанні захисту прав національних меншин можна на прикладі непростого процесу вдосконалення законодавства України про національні меншини в ході євроінтеграції України. Після набуття статусу країни-кандидата в члени Єврокомісія зажадала від України завершення реформи законодавства щодо національних меншин [16], маючи на увазі прийняття нової редакції спеціалізованого закону та забезпечення захисту мовних прав національних меншин у сфері освіти, за недостатній рівень якого Україна критикувалася країнами-членами ЄС - Угорщиною та Румунією. Але ЄС не має дієвих механізмів впливу безпосередньо на етнополітику країни, яка вже є членом Євросоюзу. Франція продовжує втілювати асиміляційну, навіть дискримінаційну, на думку мусульманських мігрантських меншин, модель етнополітики, яка спрямована на формування єдиної,

неподільної за етнічними, національними ознаками, французької нації.

Це створює напруженість у відносинах Франції та ЄС щодо питання захисту прав національних меншин. Ілюстрацією цієї проблеми є також мовна політика Франції як складова етнополітики, яка проводиться у фарватері збереження єдності нації шляхом забезпечення повного домінування французької мови, як це передбачено Основним Законом: «Мова Республіки – французька» (ст. 2) [7]. Франція так і не ратифікувала Європейську хартію регіональних або міноритарних мов, позаяк Конституційна рада визначила, що цей документ суперечить ст. 2 Конституції. Захистити такі мови (у Франції це бретонська, баскська, окситанська, ельзаська, корсиканська, каталанська) та мовні права їх носіїв спробували на національному рівні шляхом прийняття Закону про захист та розвиток регіональних мов (2021 р.) (так званий закон Молака, ініційований П. Молаком). Але основну частину його положень, зокрема головніше метод мовного занурення (провадження освіти переважно регіональною мовою), Конституційна рада скасувала, оскільки вони порушують конституційний статус французької мови. У межах французької моделі етнополітики цей закон був розцінений як загроза національній єдності.

У відповідь на це депутати Європарламенту порушили перед Єврокомісією питання, чи відповідає таке рішення Конституційної ради Франції договорам і цінностям ЄС, а також закликали вжити заходів для захисту цінностей ЄС та підтримки мовного розмаїття у Франції [17].

Повага до прав людини, зокрема прав національних меншин, є однією з фундаментальних цінностей Євросоюзу, які закладені договірною базою ЄС, поряд із повагою до людської гідності, свободою, рівністю, демократією та верховенством права. Це означає, що країна-член ЄС може проводити власну етнополітику, захищаючи націю, мову, культуру, ідентичність, територіальну цілісність, але як член Європейського Союзу повинна дотримуватися спільних цінностей, які лежать в основі функціонування об'єднаного європейського простору. Французька модель етнополітики є ефективною з точки зору збереження нації, але дуже суперечливою в частині дотримання цінностей поваги до прав людини, зокрема прав національних меншин, та поваги до людської гідності, тому

постійно наражається на критику як протекціоністська, неінклюзивна та дискримінаційна, особливо щодо мігрантських меншин. Така етнополітика нетипова для європейського простору, вона консервативна і негнучка, але представляє інтерес для дослідження, адже відмова від інституціоналізації національних меншин та від спеціального законодавства щодо захисту їх прав провокує деструктивні процеси та міжетнічні конфлікти у французькому поліетнічному суспільстві, поглиблення яких ілюструють досить часті теракти на релігійному ґрунті.

1. Кочубей Л. О. Франція: сучасні дискусії про національну ідентичність. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2012. Вип. 1. С. 58-69. 2. Атаманенко А. Етнічно строкатий світ: меншини від Версалю до сьогодення. *Історичні і політологічні дослідження*. 2019. № 1 (64). С. 159-168. DOI: <https://doi.org/10.31558/2079-1828.2019.1.19> 3. Андріяш В. І. Державна етнополітика України: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с. 4. China responsible for «serious human rights violations» in Xinjiang province. UN human rights report. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/08/1125932>. 5. China. Freedom in the world 2024. URL: <https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2024>. 6. Selon l'Insee, 10 % de la population vivant en France est immigrée. France 24. URL: <https://bit.ly/4jX4RPU>. 7. Constitution of 4 October 1958. Constitutional Council. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/en/constitution-of-4-october-1958>. 8. Law No. 78-17 of January 6, 1978, on Information Technologies, Data Files and Individual Liberties (as amended up to June 1, 2019), France. WIPO Lex. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/18965>. 9. Code pénal. Version en vigueur depuis le 01 juin 2019. Légifrance. URL: [https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article\\_lc/LEGIARTI000037825496](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000037825496). 10. Ethnic-based statistics. The National Institute of Statistics and Economic Studies. URL: <https://www.insee.fr/en/information/2388586>. 11. Населення Франції. Географічна характеристика Франції. URL: <https://bit.ly/4gzmmCJ>. 12. French schools send home dozens of girls wearing Muslim abayas. The Guardian. Tue 5 Sep 2023. URL: <https://bit.ly/41bWl8i>. 13. Loi du 9 décembre 1905 concernant la séparation des Eglises et de l'Etat. Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGISCTA000006085397>. 14. Gilbert J., Keane D. Equality versus fraternity? Rethinking France and its minorities. *International Journal of Constitutional Law*. 2016. Vol. 14. Issue 4. P. 883-905. 15. Accession criteria (Copenhagen criteria). EUR-Lex. Access to European Union law. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:accession\\_criteria\\_copenhagen](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:accession_criteria_copenhagen). 16. EU Commission's Recommendations for Ukraine's EU candidate status. European Union websites. URL: <https://bit.ly/3B7DSv7>. 17. Discriminatory decision by the French

Constitutional Council against speakers of regional and minority languages: Parliamentary question - E-004408/2021. *European Parliament*. URL: [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-004408\\_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-004408_EN.html).

### References

1. Kochubei L. O. Frantsiia: suchasni dyskusii pro natsionalnu identychnist. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. 2012. Vyp. 1. S. 58-69. (ukr)
2. Atamanenko A. Etnichno strokatyi svit: menshyny vid Versaliu do sohodennia. *Istorychni i politolohichni doslidzhennia*. 2019. № 1 (64). S. 159-168. DOI: <https://doi.org/10.31558/2079-1828.2019.1.19> (ukr)
3. Andriash V. I. Derzhavna etnopolityka Ukrainy: monohrafiia. Mykolaiv: Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly, 2013. 328 s. (ukr)
4. China responsible for «serious human rights violations» in Xinjiang province. UN human rights report. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/08/1125932>.
5. China. Freedom in the world 2024. URL: <https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2024>.
6. Selon l'Insee, 10 % de la population vivant en France est immigrée. France 24. URL: <https://bit.ly/4jX4RPU>.
7. Constitution of 4 October 1958. Constitutional Council. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/en/constitution-of-4-october-1958>.
8. Law No. 78-17 of January 6, 1978, on Information Technologies, Data Files and Individual Liberties (as amended up to June 1, 2019), France. WIPO Lex. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/18965>.
9. Code pénal. Version en vigueur depuis le 01 juin 2019. Légifrance. URL: [https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article\\_lc/LEGIARTI000037825496](https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000037825496).
10. Ethnic-based statistics. The National Institute of Statistics and Economic Studies. URL: <https://www.insee.fr/en/information/2388586>.
11. Naseleennia Frantsii. Heohrafichna kharakterystyka Frantsii. URL: <https://bit.ly/4gzmmCJ>. (ukr)
12. French schools send home dozens of girls wearing Muslim abayas. The Guardian. Tue 5 Sep 2023. URL: <https://bit.ly/41bWl8i>.
13. Loi du 9 décembre 1905 concernant la séparation des Eglises et de l'Etat. Légifrance. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGISCTA000006085397>.
14. Gilbert J., Keane D. Equality versus fraternity? Rethinking France and its minorities. *International Journal of Constitutional Law*. 2016. Vol. 14. Issue 4. P. 883-905.
15. Accession criteria (Copenhagen criteria). EUR-Lex. Access to European Union law. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:accession\\_criteria\\_copenhagen](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:accession_criteria_copenhagen).
16. EU Commission's Recommendations for Ukraine's EU candidate status. *European Union websites*. URL: <https://bit.ly/3B7DSv7>.
17. Discriminatory decision by the French Constitutional Council against speakers of regional and minority languages: Parliamentary question - E-004408/2021. *European Parliament*. URL: [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-004408\\_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-004408_EN.html).

**Vitman Kostantyn. Ethnopolitics of France and the values of the European Union**

The article analyzes the French model of ethnopolitics, the legislative framework on which it is based, and its correlation with EU values. It has been found that while France's ethnopolitical approach is effective, it remains controversial in terms of adherence to the value of respect for human rights, particularly the rights of national minorities. As a result, it is frequently criticized as protectionist, non-inclusive, and discriminatory, especially concerning migrant minorities. The EU requires its member states to ensure effective protection of national minority rights - both at the national level and through adherence to international treaty frameworks - which is reflected in the accession criteria. However, these requirements do not extend to existing EU members. This situation creates an international legal contradiction, as France's ethnopolitics, despite being one of the founding states of the EU, conflicts with the fundamental values underpinning the Union's operation and expansion. This, in turn, generates tensions between France and the EU.

The French approach to ethnicity is based on the belief that recognizing ethnic or national categories may reinforce societal divisions rather than promote integration. Consequently, there are neither national or ethnic minorities, nor is their political or legal status formally recognized. Within the framework of French ethnopolitics, the refusal to institutionalize national, ethnic, or any other minorities is not regarded as discrimination. On the contrary, this approach is seen as ensuring the principle of equality among citizens, regardless of ethnic or national characteristics, by preventing discrimination based on these attributes through their systematic neutralization at the level of state ethnopolitics. This model is designed to foster the unity of the French nation in its diversity and multiethnicity by guaranteeing equality for all citizens without recognizing ethnic or national minorities or ensuring their collective rights. The state does not provide financial support to national minorities nor guarantees their ethnocultural autonomy.

Furthermore, the absence of a national minorities law, the refusal to institutionalize national minorities, and France's reluctance to participate in international treaties on minority rights protection contribute to destructive processes and interethnic conflicts within French multiethnic society. The escalation of these tensions is illustrated by religiously motivated terrorist attacks.

**Key words:** France, ethnopolitics, national minorities, migrants, religion, EU values.